

شناخت‌نامه مازندران / ۳۰
شهرنامه‌ها / ۲

پایدشت و واتاشان

دکتر صفر یوسفی

رسانش نوین ۱۳۹۱

سرشناسه	یوسفی، صفر، ۱۳۳۲ -
عنوان و نام پندآور	پایدشت و واتاشان / صفر یوسفی: سیرپرست مجموعه زین العابدین درگاه‌های
مشخصات نشر	تهران: رسایش نو، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری	۲۸ ص: ۱۹۸۵/۹، س.م.
فروست	شناختنامه هازندران: ۳۰، شهرنامه شهرهای گذشته: ۲.
شابک	978-600-6826-30-1 : دوره 4 : 978-600-6826-00-4
وضعیت فهرست نویسی	فهرست
برداشت	این اثر با حمایت حوزه هنری سازمان تبلیغات اسلامی استان هازندران منتشر شده است.
بازداشت	کتابنامه
موضوع	شهرهای معدوم‌شده -- ایران -- هازندران
موضوع	هازندران
موضوع	پایدشت (شهر باستانی)
موضوع	واتاشان (شهر باستانی)
موضوع	هازندران -- تاریخ
شناسه افزوده	درگاه‌های زین العابدین، ۱۳۳۲ -
شناسه افزوده	سازمان تبلیغات اسلامی استان هازندران، حوزه هنری
شناسه افزوده	شناختنامه هازندران: ۳۰.
رده بندی کنگره	۱۳۹۱ ج ۳۰، منش ۱۳۳۲/۵۲، DSRT-02
رده بندی دیویی	۹۵۵/۲۳
شماره کتابشناسی ملی	۳۳۳۳۸۰

تهران - بهار شمالی، کوچه شکریا، نبش شیرازی، پلاک ۷ - واحد ۲
تلفن: ۰۹۱۲۱۳۰۹۱۳۱، تلکس: ۷۷۵۳۰۵۳۶، rasanesh.pub@gmail.com

پایدشت و واتاشان

دکتر صفر یوسفی

سرپرست مجموعه: دکتر زین العابدین درگاه‌های

ویراستاران: خدیجه نامدار جویباری، هاجر امامی

طرح جلد: زهره ایزدی‌راد

صفحه‌آرا: ونوشه جویباری

لیتوگرافی: فیلم‌گراف

چاپخانه: پیمان نواندیش

صحافی: ولیعصر

چاپ اول، تهران، ۱۳۹۱

شمارگان: ۱۱۰۰ نسخه

قیمت: ۲۰۰۰ تومان

نماد روی جلد: خورشید از نقش مایه‌های کهن بافت‌های

سنتی هازندران (گلپچ)

چاپ اول این کتاب با حمایت حوزه هنری سازمان تبلیغات اسلامی استان هازندران منتشر شده است.

فهرست مطالب

۷	پیش‌گفتار
۱۱	مقدمه
۱۲	پایدشت
۱۲	موقعیت و وسعت
۱۲	وجه تسمیه
۱۳	قدمت شهر
۱۳	بنای شهر پایدشت
۱۴	اهمیت تاریخی پایدشت
۱۵	روی‌دادهای تاریخی پایدشت
۱۸	علل نابودی شهر
۱۹	آثار باقی‌مانده از پایدشت
۲۳	واتاشان
۲۳	موقعیت
۲۳	وجه تسمیه
۲۴	قدمت شهر واتاشان
۲۴	اهمیت واتاشان
۲۵	علت بنای واتاشان
۲۶	چگونگی بنای واتاشان
۲۷	واتاشان در تاریخ
۲۸	علل نابودی واتاشان
۲۹	آثار باقی‌مانده واتاشان
۳۰	سخن پایانی
۳۲	کتاب‌نامه

پیش‌گفتار

مازندران سرزمین همیشه بهاران با داشتن قله‌های سر به فلک کشیده و دشت‌های سرسبز ساحل دریای نیلگون خزر، فرهنگ و تمدنی غنی و دیرینه را در خود نهفته دارد. خردورزان و پژوهشگران بی‌تردید نقش‌آفرینی نقش‌آفرینان مازندرانی را در بنا، تثبیت و گسترش هویت فکری و فرهنگی تمدن ایرانی-اسلامی نمی‌توانند نادیده بگیرند. مطالعه این نقش‌ها و نقش‌آفرینان برای بازشناسی، تقویت و بقای هویت اسلامی-ایرانی امروزیان می‌تواند راه‌گشا باشد. مجموعه «شناخت‌نامه مازندران» به این مطالعه و بازشناسی روی آورده است که ویژگی‌های شاخص آن چنین است:

موضوع: تاریخ و تمدن، فرهنگ و ادب، هنر و معماری، مذهب و ...

هدف: ارتقای سطح آگاهی‌ها، تقویت هویت دینی، فرهنگی و اجتماعی، اعتلای سطح اعتماد به نفس عمومی (مردم مازندران)؛ فراهم کردن زمینه‌های پژوهشی برای رشد و شکوفایی پژوهشگران جوان، به‌ویژه پژوهشگران مازندرانی.

مخاطبان: همه مردم به‌ویژه نسل جوان تحصیل‌کرده.

۸ • شناخت‌نامه مازندران

مؤلفان: استادان صاحب‌نام دانشگاه‌ها، حوزه‌ها و مراکز علمی و پژوهشی، پژوهشگران علاقه‌مند به مازندران‌شناسی.

کمیت حجم: ارائه مطالب به صورت کتاب در اندازه پالتویی به حجم تقریبی ۴۸ صفحه.

سطح مطالب: بیان متن با رعایت معیارهای علمی و پژوهشی به زبانی ساده و روان؛ نوگرایی هدف‌غایی نیست، اما بیانی نو و شکلی مطلوب در نظر بوده است.

محورها: در مرحله اول ۳۷ جلد از مجموعه «شناخت‌نامه مازندران» در این محورها ارائه شده است: زبان، فرهنگ و ادب، تاریخ، بناهای تاریخی-مذهبی، شهرنامه‌ها (شهرهای فراموش‌شده و امروزی) و ناموران. در این مرحله چند موضوع به ظاهر پراکنده انتخاب شده است، تا علاوه بر پرهیز از تخصصی بودن صرف، به حلیقه‌های عموم مخاطبان نیز توجه شود. بی‌تردید در پایان کار (به شرط توفیق الهی)، مجموعه در هر محور به شیوه جداگانه و تخصصی می‌تواند ارائه شود.

بر خود فرض می‌دانم از کسانی که در شکل‌گیری این مجموعه نقش داشته‌اند قدردانی کنم:

استادان و پژوهشگرانی که آثار خود را در اختیار این مجموعه قرار داده‌اند؛ به‌ویژه از استادان بزرگوار که مشاوران و ارزیابان علمی این مجموعه بوده‌اند: دکتر حسن بشیرنژاد، دکتر محمود دیانی، محمدصالح ذاکری، دکتر علی رضانی پاچی، دکتر

پایدشت و واتاشان • ۹

رضا ستاری، علی اکبر عنایتی، دکتر علی اصغر کلانتر، دکتر مصطفی مجد، دکتر مصطفی معلمی، دکتر سید رحیم موسوی، دکتر صفر یوسفی؛ حوزه هنری استان مازندران به ویژه مدیر محترم حوزه جناب آقای نبی الله خدابخشی، مدیر پیشین جناب آقای عزیزالله محمدپور و کارشناس پژوهش؛ همکاران در آماده سازی متن ها، ویرایش، نمونه خوانی، صفحه آرایی و دیگر همکاران اجرایی آقای شهرام موساپور و خانم ها مقدسه کوچک زاده، راضیه زلیکانی، مرضیه زلیکانی و... که صادقانه و بی وقفه در اجرای امور تلاش کرده اند؛ طراح جلد خانم ایزدی راد، نشر رسانش نوین و مدیر محترم آن، جناب آقای محسن علی نژاد قمی و همکار ایشان خانم فاطمه علی نژاد قمی که در ارتقای کمی و کیفی کار سخت کوشیدند. با سپاس ویژه از مدیر کل اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی مازندران حجه الاسلام عباسعلی ابراهیمی، پژوهشکده مازندران شناسی و مدیر محترم آن جناب آقای دکتر حسین اسلامی که با راهنمایی ها و در اختیار نهادن امکانات کتابخانه در به سامان رساندن این مجموعه مؤثر بوده اند.

من الله التوفیق و علیه التکلان

سرپرست مجموعه شناخت نامه

زین العابدین درگاهی - تابستان ۱۳۹۱

مقدمه

موضوع و مبحث مهمی که در حوزه تاریخ، فرهنگ و تمدن می‌توان به آن پرداخت جغرافیای تاریخی شهرهای قدیمی و فراموش شده است. در بحث جغرافیای تاریخی شهرهای فراموش شده سیر پیدایش، رشد، گسترش و توسعه این شهرها، هم‌چنین نابودی و محو شدن آن‌ها بررسی و مطالعه می‌شود. از جمله شهرهای مهم تاریخی و فراموش شده در مازندران شهرهای «پایدشت» و «واتاشان» است که اکنون جز نامی از آن‌ها باقی نمانده است. در این پژوهش علل و چگونگی پیدایش، سیر تحول و توسعه، تغییرات و دگرگونی‌های فیزیکی و کالبدی این شهرها، حوادث تاریخی که در آن شهرها روی داد و علل و چگونگی نابودی آن‌ها بررسی می‌شود.

پایدشت

موقعیت و وسعت

شهر فراموش شده پایدشت یکی از قدیمی ترین شهرهای تبرستان (مازندران) بود. این شهر بین شهرهای چمستان امروزی در غرب و آمل در شرق و در محدوده امروزی شهرستان نور قرار داشت. بنای این شهر بنا بر روایت‌هایی پیش از شهر آمل بود (ابن اسفندیار، ۱۳۶۶: ۷۱/۲). پایدشت شهری بزرگ با فضای فیزیکی و کالبدی وسیع بود. قسمت اصلی شهر پایدشت روستاهای کنونی آهودشت و بهدشت در چمستان کنونی را در بر می‌گرفت. به احتمال این شهر گستردگی طولی داشت و بین روستاهای عبدالده در غرب و قلعه‌کسی، ورازده و جلیکان در شرق به طول تقریباً دو تا سه کیلومتر قرار داشت. بنابراین پایدشت بین رودخانه‌های وازرود در غرب و رود جلیکان در شرق واقع شده بود.

وجه تسمیه

درباره علت نام‌گذاری شهر و این نکته که چرا پایدشت نامیده شد، هیچ آگاهی در دست نیست. تنها می‌توان حدس زد که پایدشت به معنای شهری است که در کنار و پای دشتی وسیع و بزرگ بنا شد.